

การวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์กับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม

Psycho-Behavioral Science Research and Interactionism Model

♦ นักสิทธิ์ ศักดาพัฒน์

อาจารย์ ดร. ประจำสาขาสหวิทยาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Naksit Sakdapat

Ph.D., Lecturer of Interdisciplinary Studies, Faculty of Humanities,

University of the Thai Chamber of Commerce, E-mail: naksit9@gmail.com

Received: March 18, 2021 ; Revised: March 22, 2021 ; Accepted: March 29, 2021

Abstract

This article aims to analyze the body of knowledge from psycho-behavioral science research and interactionism models. The article explains research approaches of psychological traits and situational factors which scholars to gain more understandings on human's behaviors. The article also describes psycho-behavioral science research, interactionism models and other theories which based on interactionism models as well as examples of variables in each theory, especially psychological traits, situational factors, and psychological states. In addition, the article suggests an approach to develop a hypothesis and a guideline to testify tools for psycho-behavioral science research and an advanced statistical analysis for the research as well as examples of psycho-behavioral science research and interactionism models.

Keyword: Psycho-Behavioral Science, Interactionism Model

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ของการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์กับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม บทความนี้กล่าวถึง แนวทางในการศึกษาสาเหตุทั้งด้านจิตใจและด้านสถานการณ์ เพื่อให้บรรดานักวิชาการเข้าใจระบบพฤติกรรมมนุษย์มากขึ้น อีกทั้งยังได้อธิบายถึงการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์กับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม และทฤษฎีอื่น ๆ ที่มีพื้นฐานจากรูปแบบของปฏิสัมพันธ์นิยม และตัวอย่างตัวแปรที่สำคัญ โดยเฉพาะปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตใจและด้านสถานการณ์ พร้อมทั้งเสนอแนะการตั้งสมมติฐาน แนวทางการทดสอบคุณภาพเครื่องมือวัดกับการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงกับการวิจัย และตัวอย่างการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์กับการใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม

คำสำคัญ : จิตพฤติกรรมศาสตร์ ปฏิสัมพันธ์นิยม

บทนำ

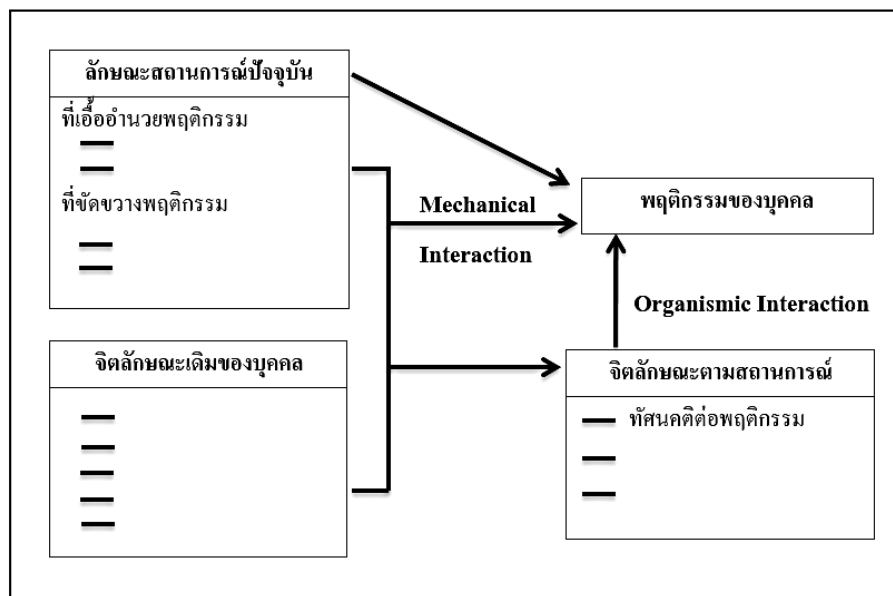
การวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมของบุคคลเข้ากับองค์ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุด้านสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยมีเป้าหมายเพื่ออธิบายสาเหตุของพฤติกรรม ทำความเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรม สามารถพยากรณ์พฤติกรรม และควบคุมพฤติกรรม อีกทั้งสามารถระบุกลุ่มเสี่ยง สร้างปัจจัยปกป้อง สร้างปัจจัยเกื้อหนุน สนับสนุนพฤติกรรมนั้น ๆ หรือ ขัดขวางพฤติกรรมนั้น ๆ หรือ ป้องกันพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ เพราะการวิจัยในลักษณะนี้เป็นเข้าใจถึงสาเหตุและผลของพฤติกรรมอย่างแม่นยำ ผ่านการวิจัยที่ต่อยอดกัน 2 รูปแบบหลัก คือ แบบแรก การวิจัยศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบ (Correlational – Comparative Study) ซึ่งจะพบปัจจัยเชิงเหตุตามธรรมชาติต่าง ๆ ของผลหนึ่ง ๆ เช่น การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและทำให้ทราบผลของสาเหตุนั้น แบบสอง การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Study) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างสาเหตุหนึ่งขึ้นเอง ในปริมาณจากน้อยถึงมาก และศึกษาว่าผลที่คาดหวัง จะเกิดตามมาในปริมาณที่สอดคล้องกับปริมาณของสาเหตุนั้นหรือไม่ โดยต้องพยายามขจัดหรือควบคุมสาเหตุแทรกซ้อนอื่น ๆ ให้มากที่สุด การวิจัยรูปแบบนี้จะช่วยให้มนุษย์พบสาเหตุใหม่ ๆ ของผลดี หรือ ผลเสีย อันจะนำไปสู่การพัฒนาและจัดการพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบการวิจัยนิยมใช้ปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) (Endler & Magnusson, 1976; Walsh, Craik, & Price, 2000; Tett & Burnett, 2003) เป็นกรอบแนวคิดหลักของการวิจัย (Conceptual Framework) ซึ่งระบุว่า สาเหตุของพฤติกรรมของมนุษย์แบ่งได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสาเหตุด้านสถานการณ์ (Situational factors) 2) กลุ่มสาเหตุด้านจิตลักษณะเดิม (Psychological traits) 3) กลุ่มสาเหตุที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิมและสถานการณ์ (Mechanical interaction) 4) กลุ่มสาเหตุด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (Psychological states) จะเห็นได้ว่าการใช้ปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นกรอบแนวความคิดตั้งต้น ช่วยทำให้นักวิจัยมีมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมบุคคลที่ครอบคลุมในหลายด้าน ทั้งสาเหตุทางด้านจิตใจของบุคคล สาเหตุทางด้านสถานการณ์และสาเหตุที่เป็นอิทธิพลร่วมหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของจิตใจและสถานการณ์ของบุคคล ซึ่งทำให้การศึกษาพฤติกรรมของบุคคลละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลและต่อยอดได้ เช่น การสร้างองค์ความรู้ (Body of Knowledge) การสร้างเครื่องวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพสูง (Measurement and Evaluation) การสร้างดัชนีทางสังคม (Social Indicator) การสร้างชุดพัฒนาและส่งเสริมคุณลักษณะภายในและพฤติกรรมเชิงบวกของบุคคลในช่วงวัยต่าง ๆ ที่เป็นชุดเทคโนโลยีทางสังคม (Social Technology) เป็นต้น

แนวทางการวิจัยปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรม

การศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมของมนุษย์นั้นอาจแบ่งได้ 4 แนวทางหลัก ได้แก่ แนวทางแรก การศึกษาสาเหตุด้านบุคลิกภาพและจิตใจที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (Personality Approach) สภาพจิตใจ มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม (Gordon, 1966) แนวทางที่สอง การศึกษาสาเหตุด้านชีวพันธุกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (Biological Approach) เชื่อว่า ความสามารถของบุคคล เช่น การกระทำของบุคคล ความรู้สึกนึกคิด มีมาแต่กำเนิด (Harrington, 1938; Leger, 1992) แนวทางที่สาม การศึกษาสาเหตุด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (Behavioral Approach) สถานการณ์ภายนอกมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล (Mischel, 1968) แนวทางที่สี่ การศึกษาบูรณาการของสาเหตุด้านที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (Interaction Approach) พฤติกรรมของบุคคลอาจมีสาเหตุมาจากทางด้านจิตใจและด้านสถานการณ์รอบตัวบุคคลผสมผสานกัน (Magnusson, 2001)

กรอบแนวคิดการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์กับรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม

รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) มักถูกใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักของการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ เพราะเชื่อว่าการศึกษาพฤติกรรมของบุคคล เกิดจากสาเหตุสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) สาเหตุด้านสถานการณ์ (Situational Factors) หรือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวบุคคล เช่น บุคคลรอบข้าง หรือเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งอาจส่งเสริมหรือขัดขวางต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนา 2) สาเหตุด้านจิตลักษณะเดิม (Psychological Traits) เป็นจิตลักษณะที่บุคคลถูกอบรมปลูกฝังและเรียนรู้ผ่านสถาบันทางสังคม ตั้งแต่วัยเด็ก 3) สาเหตุร่วมจากปฏิสัมพันธ์ของสถานการณ์และจิตลักษณะเดิมที่บุคคลกำลังเผชิญ (Mechanical Interaction) และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคคล ปฏิสัมพันธ์ลักษณะนี้สามารถคำนวณได้ทางสถิติด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนของอิทธิพลร่วมของปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งสองกลุ่ม และ 4) สาเหตุด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (Psychological States) หรือปฏิสัมพันธ์ภายในตน (Organismic Interaction) เป็นลักษณะจิตใจของบุคคลที่แปรเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ปัจจุบันที่เผชิญอยู่ (Endler & Magnusson, 1976; Walsh, Craik, & Price, 2000; Tett & Burnett, 2003; Bhanthumnawin, 1998) (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Endler & Magnusson, 1976; Walsh, Craik, & Price, 2000; Tett & Burnett, 2003; Bhanthumnawin, 1998)

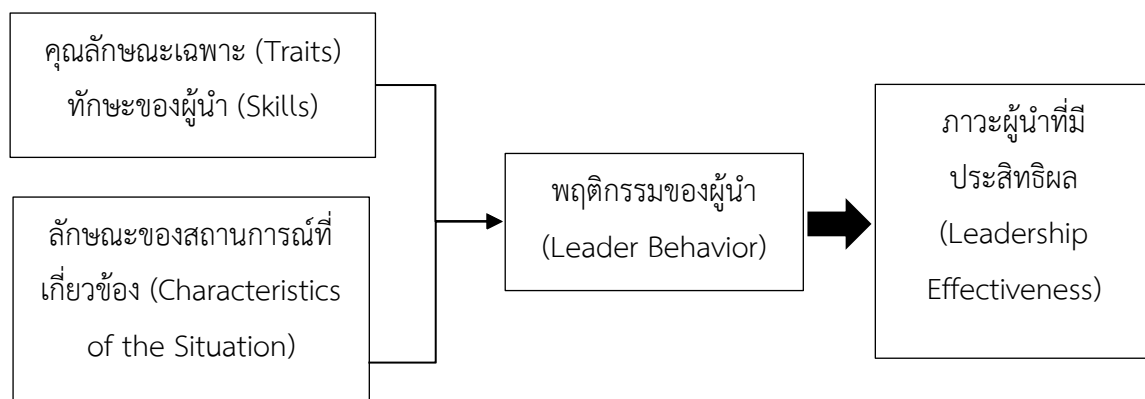
นักวิชาการในวงการจิตพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทยคือ ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ผสมผสานรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรม โดยสรุปได้ว่า ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ประเภทเดียวกัน แต่ยังมีพฤติกรรมในปริมาณที่ต่างกัน มีจิตลักษณะต่าง ๆ ในปริมาณที่แตกต่าง ทั้งจิตลักษณะเดิมและจิตลักษณะตามสถานการณ์ สามารถอธิบายเป็นพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ใน “ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม” (Bhanthumnawin, 1995) โดยนำเสนอเป็นต้นไม้ใหญ่มีรากแก้ว 3 ราก ที่ประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ประการ คือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต ส่วนของลำต้นประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน เหตุผลเชิงจริยธรรม ทักษะคิด ค่านิยมและคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ เช่น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมกับพฤติกรรมการทำงาน (The Psychological Theory of Moral and Work Behaviors) (Bhanthumnawin, 1995)

กรอบแนวความคิดดังกล่าวยังสามารถเพิ่มตัวแปรและคัดเลือกกลุ่มตัวแปรเชิงเหตุที่สำคัญต่อการศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ โดยผ่านการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยกตัวอย่างตัวแปรที่ใช้ในกรอบการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ของ Edward M. Glase (1941) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ของ David McClelland (1940) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (Future Orientation and Self Control) ของ De Volder and Lens (1982) การกำกับตนเอง (Self-regulation) ของ Bhanthumnawin (1995) การประเมินแก่นแห่งตน (Core Self Evaluation) ของ Judge, Locke and Durham (1997) การแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) ของ David, Judith (2001) การแสวงหาและใช้ความรู้ทางวิชาการ (Academic Habits) ของ Leslie Watkins (2010) เอกลักษณ์ด้าน

จริยธรรมทาง (Moral Identity) ของ Aquino & Reed (2002) กลุ่มนิยม (Collectivism) ของ Hofstede (1980) จริยธรรมหลุด (Moral Disengagement) ของ Bandura (1996) นิสัยเดิม (Academic habit) ของ Bhanthumnawin (1995) เป็นต้น

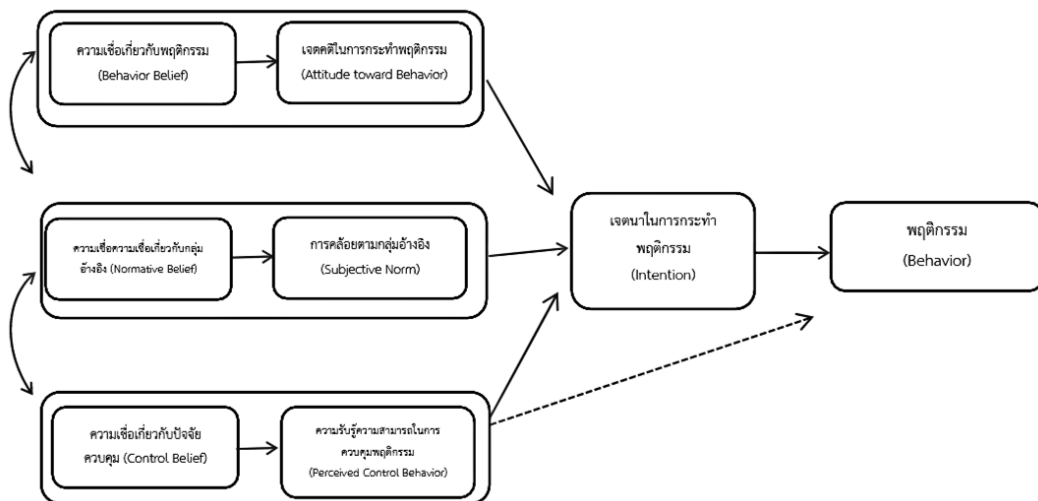
ทฤษฎีที่มีพื้นฐานจากรูปแบบของปฏิสัมพันธ์นิยมที่ใช้ในการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์

สำหรับทฤษฎีที่สำคัญทางด้านจิตพฤติกรรมศาสตร์ ที่ระบุสาเหตุของพฤติกรรม หรือ ผลที่เป็นสาเหตุด้านจิตใจและสาเหตุด้านสถานการณ์ ที่จัดอยู่ในรูปแบบของปฏิสัมพันธ์นิยมเช่น 1) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories) (Fiedler, 1967) โดยมีกรอบแนวคิดว่า ภาวะผู้นำที่ดีขึ้นอยู่กับความเหมาะสมสอดคล้องระหว่างศักยภาพของผู้นำกับความจำเป็นของสถานการณ์ ซึ่ง Fiedler ได้สร้างเครื่องมือสำหรับประเมินวัด ศักยภาพภาวะผู้นำ ขึ้นมาเรียกว่า Least Preferred Coworker : LPC Scale ซึ่งมีพื้นฐานตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม โดยมองว่า LPC Scale ของแต่ละคนจะชี้ให้เห็นแนวโน้มว่าผู้นั้นจะมีพฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งงานหรือมุ่งสัมพันธ์ ศักยภาพผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของแต่ละคน เป็นสิ่งที่ค่อนข้างคงทน เปลี่ยนแปลงได้ยากแทนที่จะพยายามฝึกอบรมให้มุ่งสัมพันธ์ให้มุ่งงาน โดยมีตัวแปรตัวสำคัญคือ การควบคุมโดยสถานการณ์ (Situational Control) ซึ่งมี 3 ตัวแปร 1) สัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิก (Leader-member relationships) 2) โครงสร้างของงาน (Task Structure) 3) อำนาจในตำแหน่งของผู้นำ (leader's position power) (ภาพที่ 2)

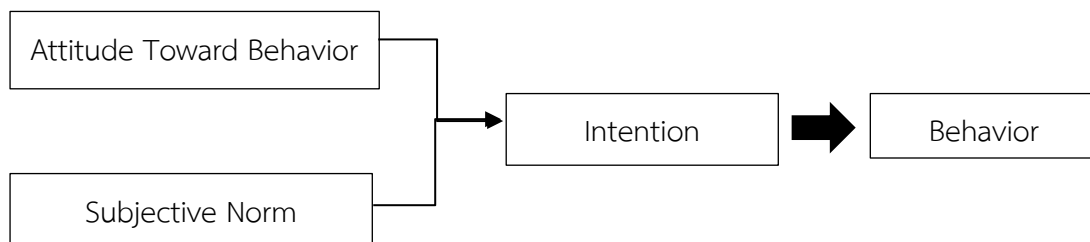
ภาพที่ 2 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories) (Fiedler, 1967)

2) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) (Ajzen, 1991) ทฤษฎีนี้มีรากฐานจากรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม โดยมีแนวคิดบนพื้นฐานว่า การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดจากการชักนำโดยความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavioral beliefs) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative beliefs) และความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุม (Control beliefs) ซึ่งความเชื่อแต่ละตัวจะส่งผลต่อตัวแปรต่างๆ (Fishbein & Ajzen, 1975) (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) (Ajzen, 1991)

3) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) (Hale, Jerold L.; Householder, Brian J.; & Greene Kathryn L., 2002) ทฤษฎีนี้มีรากฐานจากรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม ระบุว่า การกระทำของมนุษย์มีลักษณะมีเหตุมีผล โดยมีการประมวลรวบรวมข้อมูลทั้งหมดทั้งที่เป็นข้อมูลชัดเจน (Explicit) และข้อมูลที่เป็นนัยไม่ชัดเจน (Implicit) มาพิจารณาแยกแยะผลต่าง ๆ ก่อนการตัดสินใจจะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดและตั้งสมมุติฐานว่า การตัดสินใจทำสิ่งใดของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักคือเจตนา (Intension) ในการกระทำพฤติกรรม หากบุคคลมีเจตนาในการกระทำสูงก็มีโอกาสที่คนจะทำพฤติกรรมในเรื่องนั้น ๆ มากขึ้น โดยมีปัจจัยพื้นฐานสำคัญ 2 ด้านที่มีผลต่อเจตนา คือปัจจัยทางบุคคลและปัจจัยทางอิทธิพลทางสังคม (Ajzen, 1985, 1991, 2011a, 2012) โดยปัจจัยด้านบุคคลได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward behavior) และด้านอิทธิพลจากสังคมได้แก่การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norms) (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) (Hale, Jerold L.; Householder, Brian J.; & Greene Kathryn L., 2002)

สมมติฐานและสถิติที่ใช้ในการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ด้วยรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม

การใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นกรอบแนวคิด จะมีตัวแปรอิสระที่หลาย ๆ ตัว จึงต้องตั้งสมมติฐานนั้น ๆ ให้มีตัวแปรอิสระเข้าไปเกี่ยวข้องที่หลายตัว เพื่อจะศึกษาอิทธิพลร่วมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างค่าของตัวแปรอิสระแต่ละตัวเข้าด้วยกัน สำหรับสมมติฐานที่นิยมตั้งด้วยรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมจะใช้การวิเคราะห์สถิติขั้นสูง ตามแนวทางดังต่อไปนี้ 1) การตั้งสมมติฐานที่ทดสอบด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way analysis of variance) หรือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way analysis of variance) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ก็จะนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วย วิธีการของ Scheffe' ต่อไป 2) การตั้งสมมติฐานที่ใช้สถิติการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบ Enter และ Stepwise เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม 1 ตัว และตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่ร่วมกันทำนาย หรือ พยากรณ์ หรืออธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ (Cohen, 1983) และ 3) การตั้งสมมติฐานในเชิงการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้น (Path analysis) ใช้ตั้งเพื่อทดสอบสมมติฐานว่าโมเดลตามสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

แนวทางการทดสอบคุณภาพเครื่องมือวัดกับการวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์

การวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์นิยมศึกษาแบบความสัมพันธ์เปรียบเทียบ (Correlational Comparative Study) ซึ่งใช้เครื่องมือวัดเป็นแบบวัดชนิดมาตราประเมินรวมค่าเป็นส่วนใหญ่ โดยแต่ละข้อประกอบด้วยมาตรา 6 หน่วย ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6 5 4 3 2 1 ตามลำดับจากจริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย สำหรับข้อความทางลบ เกณฑ์การให้คะแนนจะให้ในทิศทางกลับกัน

หากผู้วิจัยต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงเหตุ และตัวแปรเชิงผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำแบบวัดให้เป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสูง เช่น การศึกษาเพื่อคัดสรรตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่ประมวลจากแนวคิดทฤษฎีอย่างละเอียด ศึกษาตัวแปรเชิงเหตุที่มีบทบาทสำคัญเด่นชัด และผลวิจัยที่มีแต่เดิมนำมาปรับใช้ตามกาลเทศะต่าง ๆ ในตอนนี้ผู้วิจัยขอเสนอวิธีการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดจากการวิเคราะห์องค์ความรู้ในงานวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อให้แบบวัดมีมาตรฐานสูง จะทำให้ได้ผลของการศึกษาชัดเจนและละเอียดมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่หนึ่ง รวบรวมแบบวัดที่นำมาจากแบบวัดเดิมที่มีเนื้อหาตัวแปรใกล้เคียงกับผู้วิจัย วัดความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ที่มีความน่าเชื่อถือสูง และผ่านการประเมินอย่างน้อยแบบวัดละ 16 – 20 ข้อ นำแบบวัดทั้งหมดให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตพฤติกรรมศาสตร์คัดเลือกข้อที่มีเนื้อหาเรียบง่ายเหมาะสม และตรวจสอบซ้ำ (Face Validity)

ขั้นที่สอง นำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จริง (Try Out) อย่างน้อย 1 ใน 4 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จริง

ขั้นที่สาม ทำการวิเคราะห์สถิติ 1) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Discrimination) โดยการคำนวณค่า t-ratio ข้อที่ผ่านเกณฑ์คือต้องได้ค่า t ตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไป และ 2) การคำนวณค่า item-total correlation หรือ ค่า r ข้อที่ผ่านเกณฑ์คือต้องได้ค่า r ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ในกรณีที่จำนวนข้อไม่ผ่านเกณฑ์ทั้งคู่ทำให้มีจำนวนข้อไม่เพียงพอตามแผนผังของแบบวัดผู้วิจัยได้ยึดค่า t เป็นหลักในการคัดเลือกข้อ

ขั้นที่สี่ นำรายข้อที่ผ่านขั้นที่สามของแต่ละแบบวัดมาทำการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการหาความตรงเชิงสังกัป (Construct validity) (Bagozz, 1993; Western & Rosenthal, 2003) หรือเดิมเรียกว่า “ความตรงเชิงโครงสร้าง” (Nonglak Wiratchai, 2010) โดยมีเกณฑ์ในการตัดสินความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Fit measures) (Nonglak Wiratchai, 1994:44-49) จำนวน 5 เกณฑ์ โดยแบบวัดที่ผ่านการทดสอบในงานวิจัยนี้ควรผ่านอย่างน้อย 3 ใน 5 เกณฑ์ โดยมีค่าสถิติไค-สแควร์ เป็นหลักซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Statistics) เป็นดัชนีที่พัฒนาโดย Joreskog และ Sorbom (1989) ควรมีค่าน้อย ยิ่งเข้าใกล้ค่าที่เป็นศูนย์ยิ่งดีและค่า p-value ควรเป็นค่าที่ไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งจะแสดงว่าโมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยทั่วไปแล้วหลักง่าย ๆ ของการทดสอบความกลมกลืนโดยวิธีนี้คือ ถ้าผลหารระหว่างค่า Chi-square กับค่า degree of freedom (df) มีค่าไม่เกิน 2 แสดงว่าโมเดลมีแนวโน้มที่จะสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นจึงใช้เกณฑ์ตัดสินว่าค่า Chi-square จะต้องมามี p-value ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation) เป็นดัชนีที่พัฒนาโดย Browne และ Cudeck (1993) เป็นค่าที่แสดงความแตกต่างต่อ degree of Freedom ซึ่งค่า RMSEA ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ลงไป จึงจะแสดงความแตกต่างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) เป็นดัชนีที่พัฒนาโดย Bentler (1990) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่า CFI เข้าใกล้ 1.00 ยิ่งแสดงว่าโมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในงานวิจัยนี้จึงใช้เกณฑ์ตัดสินว่าค่า CFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป 4) ดัชนีค่ามาตรฐานของความแตกต่างระหว่างค่าสัมประสิทธิ์ที่สังเกตได้กับค่าสัมประสิทธิ์ที่ถูกทำนาย (Standardized Root Mean Square Residual: SRMR) ค่ายิ่งน้อยกว่า 0.08 ยิ่งแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มาก (Hu & Bentler, 1999) และ 5) ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker และ Lewis (Tucker-Lewis Index: TLI) ค่ายิ่งน้อยกว่า 0.90 ยิ่งแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มาก

ขั้นที่ห้า เมื่อผ่านการพิสูจน์ในขั้นที่สี่แล้ว จะได้ทำการหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Alpha-coefficient) (Cronbach, 1970) ของแต่ละแบบวัด และทำการวิเคราะห์หาคุณภาพรายข้อและการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) จึงถือว่ามีความน่าเชื่อถือสูง

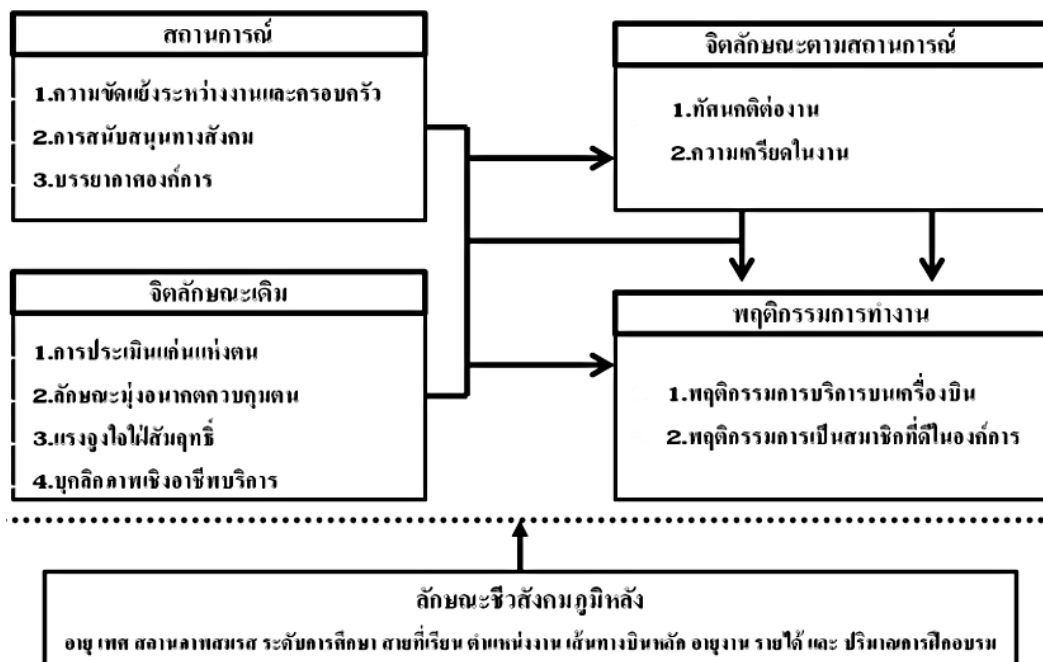
ตัวอย่างงานวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ที่ใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม

ส่วนใหญ่งานวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ นิยมใช้รูปแบบการวิจัยความสัมพันธ์เปรียบเทียบ (Correlational Comparative Study: CCS) เพราะคาดว่าผลของการศึกษาจะพบสาเหตุของพฤติกรรมในคนประเภทหนึ่ง ๆ ในสถานการณ์ประเภทนั้น ๆ โดยการระบุกลุ่มตัวแปรเชิงเหตุที่ศึกษา จะต้องครอบคลุมสาเหตุหลายสาเหตุ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องระดมตัวแปรที่คาดว่าจะป็นสาเหตุกลุ่มละ 3 - 5 ตัว ทำให้การวิจัยในลักษณะนี้ มีตัวแปรอิสระเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ 10 ตัวแปรอิสระขึ้นไป เพื่อให้การวิจัยสามารถครอบคลุมสาเหตุของพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาได้มาก

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการทางด้านจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (Supasamut, 2015)

ในตัวอย่างที่ 1 (ภาพที่ 5) ได้แสดงถึงกลุ่มตัวแปรอิสระที่กำหนดตามรูปแบบของปฏิสัมพันธ์นิยมว่าสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์ จะต้องมืทั้งสาเหตุภายนอก คือ สถานการณ์ปัจจุบันที่ส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมที่ศึกษา และสาเหตุทางจิตของผู้กระทำด้วย รวมทั้งการศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างสาเหตุทั้งภายนอก และภายในของบุคคลด้วย จากงานวิจัยที่ยกมาเป็นตัวอย่าง จึงมีตัวแปรอิสระ (Independent Variables) 7 ตัว ประกอบด้วย จิตลักษณะเดิม และ สถานการณ์ สำหรับตัวแปรตาม (Dependent Variables) 2 ตัว ประกอบด้วย พฤติกรรมการทำงาน สำหรับตัวแปรประสาน (Mediating Variables) 2 ตัว ประกอบด้วย จิตลักษณะตามสถานการณ์ และตัวแปรกลุ่มย่อย (Moderating Variables) ที่เป็นลักษณะชีวสังคมภูมิหลัง เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา สายที่เรียน

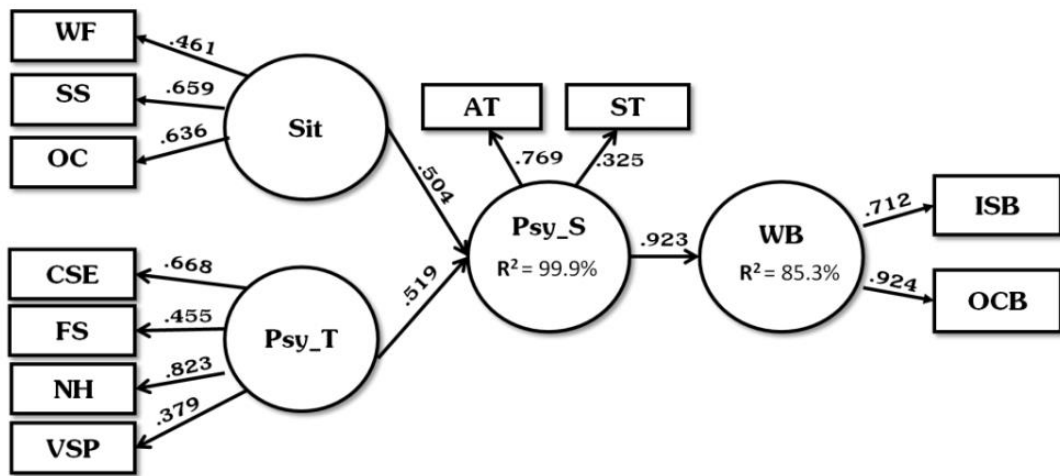
สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ 1) การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter และ Stepwise เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการทำนาย โดยใช้ตัวทำนายหลายตัว ทำนายตัวถูกทำนายทีละตัว ใช้เกณฑ์เปอร์เซ็นต์ทำนายความแตกต่างที่ 5% (Cohen, 1977) 2) การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Linear Structural Relationship Model หรือ LISREL Model) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้น (Path Analysis) และตรวจสอบโมเดลว่ามีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ และ 3) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-Way Analysis of Variance) เพื่อดูปฏิสัมพันธ์และความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติก็จะนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe'

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการทางด้านจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน โดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interaction Model) (Magnusson & Endler, 1977; Supasamut, 2015)

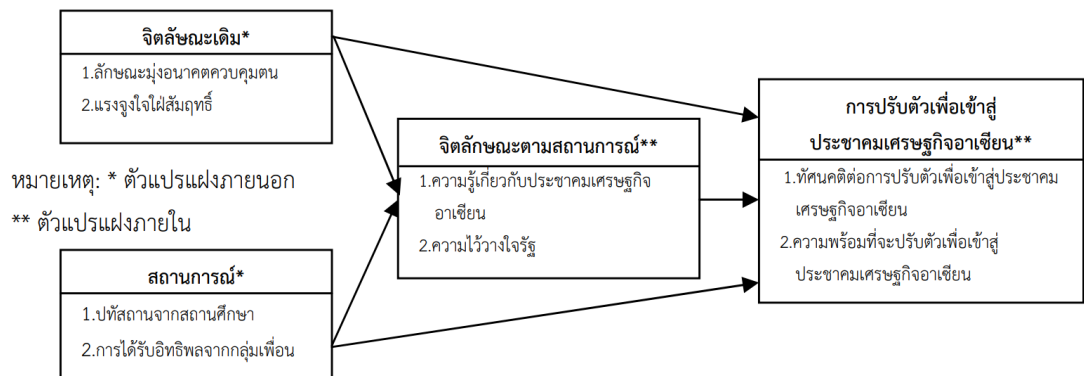
ผลที่สำคัญ (ภาพที่ 6) พบว่า 1) พฤติกรรมการบริการบนเครื่องบิน โดยถูกทำนายได้ 42.5% ในกลุ่มรวม และมีตัวทำนายสำคัญเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ทักษะการทำงาน และการประเมินตนเอง 2) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กร โดยถูกทำนายได้ 62.4% ในกลุ่มรวม และมีตัวทำนายสำคัญเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะการทำงาน การสนับสนุนทางสังคม บรรยากาศองค์กร และการประเมินตนเอง 3) ผลการวิเคราะห์อิทธิพล พบปัจจัยเชิงเหตุกลุ่มสถานการณ์และ ปัจจัยเชิงเหตุกลุ่มจิตลักษณะเดิม มีอิทธิพลทางตรงไปยังปัจจัยเชิงเหตุกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 99.9% และยังพบว่าปัจจัยเชิงเหตุกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์มีอิทธิพลทางตรงไปยังพฤติกรรมการทำงานโดยค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 85.3% และยังพบว่า ปัจจัยเชิงเหตุกลุ่มจิตลักษณะเดิมมีอิทธิพลทางอ้อมไปยังพฤติกรรมการทำงาน โดยพบว่าค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.479 ขณะที่ปัจจัยเชิงเหตุกลุ่มสถานการณ์มีอิทธิพลทางอ้อมไปยัง พฤติกรรมการทำงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .465 และ 4) พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีพฤติกรรมการบริการบนเครื่องบินเหมาะสมน้อย คือ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชาย พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่อายุน้อย พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่อายุงานน้อย และ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่บินในเส้นทางภูมิภาค/ในประเทศ ส่วน

พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีพฤติกรรมการทำงานเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กรน้อย คือ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเพศชาย

ภาพที่ 6 ผลการวิเคราะห์โมเดลตามความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสถานการณ์ จิตลักษณะเดิม และ จิตลักษณะตามสถานการณ์ ที่มีต่อพฤติกรรมการทำงาน ด้วยตัวแปรแฝงในกลุ่มรวม (N=394, * $p < .05$, *** $p < .01$)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนล่าง (Yaemyuean, 2016)

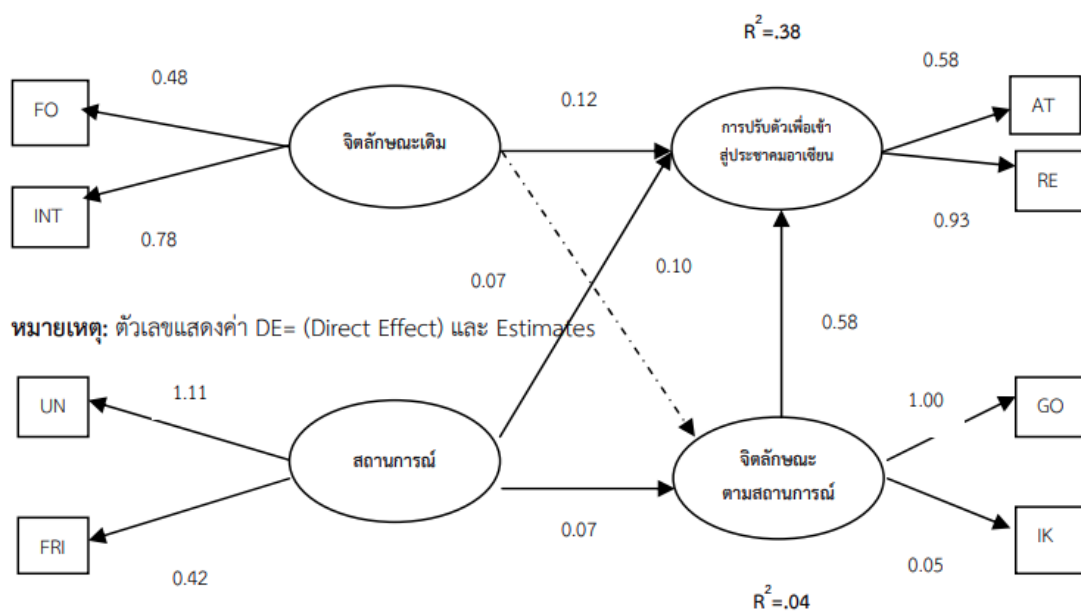

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดปัจจัยเชิงสาเหตุของการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interaction Model) (Magnusson & Endler, 1977; Yaemyuean, 2016)

ในตัวอย่างที่ 2 (ภาพที่ 7) ได้แสดงถึงกลุ่มตัวแปรอิสระที่กำหนดตามรูปแบบของปฏิสัมพันธ์นิยมว่าสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์ จะต้องมิตั้งสาเหตุภายนอก คือ สถานการณ์ปัจจุบันที่ส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมที่ศึกษา และสาเหตุทางจิตของผู้กระทำด้วย รวมทั้งการศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างสาเหตุทั้งภายนอก และภายในของบุคคลด้วย จากงานวิจัยที่ยกมาเป็นตัวอย่าง จึงมีตัวแปรอิสระ (Independent

Variables) 4 ตัว ประกอบด้วย จิตลักษณะเดิม และ สถานการณ์ สำหรับตัวแปรตาม (Dependent Variables) 2 ตัว ประกอบด้วย การปรับตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สำหรับตัวแปรประสาณ (Mediating Variables) 2 ตัว ประกอบด้วย จิตลักษณะตามสถานการณ์ และตัวแปรกลุ่มย่อย (Moderating Variables) ที่เป็นลักษณะชีวสังคมภูมิหลัง เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา สาขาที่เรียน

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Linear Structural Relationship Model หรือ LISREL Model) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้น (Path Analysis) ทดสอบโมเดลตามสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

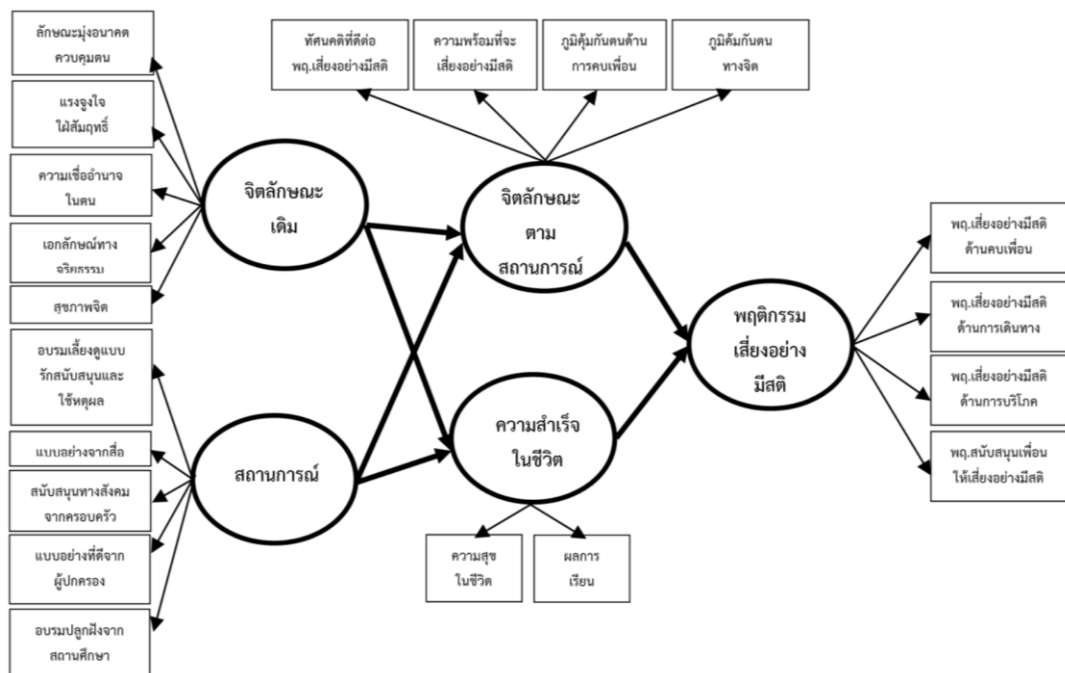

ภาพที่ 8 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ผลที่สำคัญ (ภาพที่ 8) พบว่า 1) ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนล่างตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสถิติ $X^2 = 11.71$, $df = 8$, $p\text{-value} = 0.16$, $GFI = 0.99$, $CFI = 1.00$, $NFI = 0.99$, $IFI = 1.00$, $RMSEA = 0.032$, $SRMR = 0.020$ 2) แบบจำลองโครงสร้างเชิงสาเหตุและผลของการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์และผลการพิจารณาดัชนี โดยพิจารณาตามเกณฑ์ของ Hair, Black, Babin, Anderson, and Tatham (2006) และ Diamantopoulos and Siguaw (2000) และ 3) การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้น (Path Analysis) จิตลักษณะเดิมมีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สถานการณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จิตลักษณะตามสถานการณ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อการปรับตัวเพื่อเข้าสู่

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และจิตลักษณะเดิม ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมโดยผ่านจิตลักษณะตามสถานการณ์ไปยังการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ตัวอย่างที่ 3 เรื่อง ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (Bhanthumnavin, 2015)

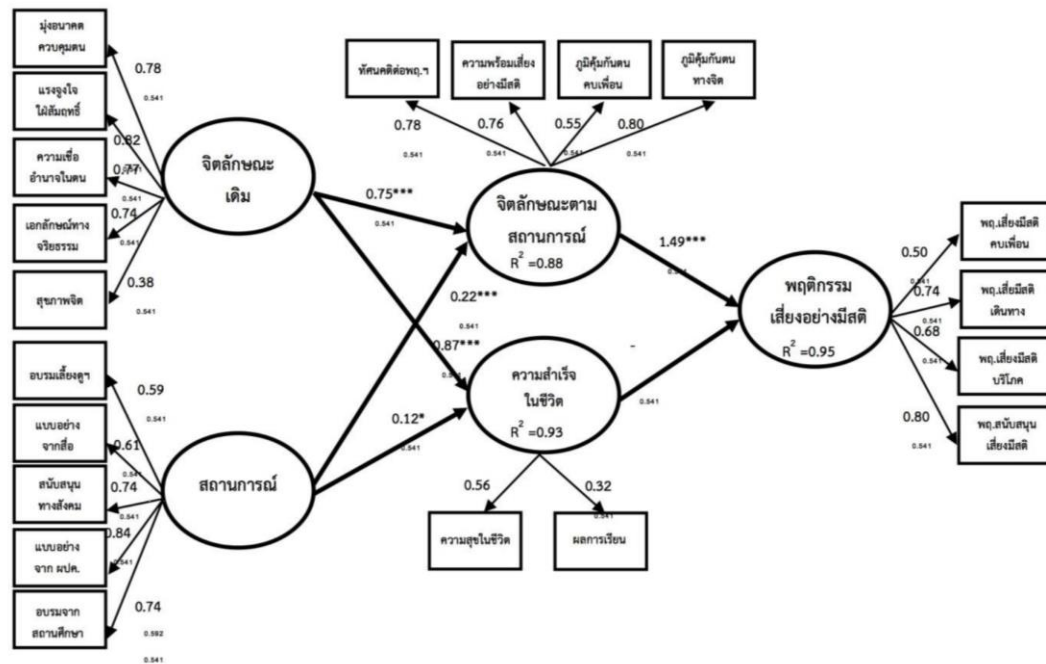
ภาพที่ 9 กรอบแนวคิดปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) (Magnusson & Endler, 1977; Bhanthumnavin, 2015)

ในตัวอย่างที่ 3 (ภาพที่ 9) เพิ่มตัวแปรประสาณที่มีความสอดคล้องระหว่างปัจจัยเชิงเหตุกับสถานการณ์ และตัวแปรตามที่สามารถวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติอื่น ๆ ได้แก่ พฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติด้านการคบเพื่อน พฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติด้านการเดินทาง พฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติด้านการกิน พฤติกรรมสนับสนุนให้เพื่อนเสี่ยงอย่างมีสติ พร้อมทั้งยังสามารถระบุกลุ่มเสี่ยงและสร้างปัจจัยป้องกันปัจจัยปกป้อง โดยอาศัยการศึกษาจากตัวแปรกลุ่มย่อยที่เป็นลักษณะชีวสังคมภูมิหลังจำแนกพฤติกรรมของบุคคล และยังสามารถศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรได้อีกด้วย

จากงานวิจัยที่ยกมาเป็นตัวอย่าง จึงมีตัวแปรอิสระ (Independent Variables) 10 ตัว ประกอบด้วย กลุ่มจิตลักษณะเดิม และกลุ่มสถานการณ์ สำหรับตัวแปรตาม (Dependent Variables) 4 ตัว ประกอบด้วย กลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติ สำหรับตัวแปรประสาณ (Mediating Variables) 6 ตัว ประกอบด้วย กลุ่ม

จิตลักษณะตามสถานการณ์ กลุ่มความสำเร็จในชีวิต และตัวแปรกลุ่มย่อย (Moderating Variables) ที่เป็นลักษณะชีวสังคมภูมิหลัง เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา สาขาที่เรียน ภูมิภาค

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้น (Path Analysis) แบบใช้ตัวแปรแฝง

ภาพที่ 10 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงเหตุด้านจิตลักษณะเดิม สถานการณ์ จิตลักษณะตามสถานการณ์ และความสำเร็จในชีวิต ที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติด้วยตัวแปรแฝงในกลุ่มรวม (n =1,520 คน, * p <.05, *** p<.001)

ผลที่สำคัญ (ภาพที่ 10) พบว่า 1) พบความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติ $X^2 = 91.91$, $df = 72$, $p\text{-value} = 0.06$, $CFI = 0.99$, $RMSEA = 0.01$, $TLI = 0.99$, $SRMR = 0.01$ 2) พบตัวแปรภายในแฝง พฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรแฝง 2 ตัว ได้แก่ ตัวแปรภายในแฝงจิตลักษณะตามสถานการณ์ ซึ่งมีค่าอิทธิพลเป็นบวกและเป็นค่าอิทธิพลสูงที่สุด (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 1.49) และตัวแปรภายในแฝงความสำเร็จในชีวิต ซึ่งมีค่าอิทธิพลเป็นลบ (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.61) โดยค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงพฤติกรรมเสี่ยงอย่างมีสติ มีค่าเท่ากับ 0.95 สำหรับตัวแปรภายในความสำเร็จในชีวิต ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 2 ตัวแปรภายนอกแฝง 2 ตัว คือ ตัวแปรภายนอกแฝงจิตลักษณะเดิม มีค่าอิทธิพลเป็นบวกและเป็นค่าอิทธิพลสูงที่สุด (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.87) และตัวแปรภายนอกแฝงสถานการณ์ มีค่าอิทธิพลเป็นบวก (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.12) โดยค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงความสำเร็จในชีวิตมีค่าเท่ากับ 0.93 ส่วนตัวแปรภายในแฝงจิตลักษณะตามสถานการณ์ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 2 ตัวแปร

ภายนอกแฝง 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรภายนอกแฝงจิตลักษณะเดิม ซึ่งมีค่าอิทธิพลเป็นบวกและเป็นค่าอิทธิพลสูงสุด (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.75) ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุด ส่วนตัวแปรภายนอกแฝงสถานการณ์ มีค่าอิทธิพลเป็นบวก (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.22) แสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงจิตลักษณะตามสถานการณ์มีค่าเท่ากับ 0.88

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยจิตพฤติกรรมศาสตร์ นิยมใช้ปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นกรอบแนวคิด เพราะเป็นแนวคิดที่มีความมั่นคงในเชิงหลักการ สามารถประยุกต์นำเอาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อีกทั้งประมวลผลการวิจัยของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามได้อย่างเป็นระบบ เพราะทฤษฎีนี้กำหนดกลุ่มสาเหตุของพฤติกรรมไว้ 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ สาเหตุด้านจิตลักษณะเดิม สาเหตุด้านสถานการณ์ สาเหตุร่วมจากปฏิสัมพันธ์ของสถานการณ์ สาเหตุด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ ไปสู่อิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคคล ซึ่งครอบคลุมการศึกษาพฤติกรรม และยังสามารถใช้ปฏิสัมพันธ์นิยมนี้คัดเลือกตัวแปรอิสระมาทำนายพฤติกรรมอย่างมีขั้นตอน ส่วนใหญ่หากนักวิจัยวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter และ Stepwise สามารถทำนายพฤติกรรมได้มากกว่า 40% ขึ้นไป อีกทั้งยังสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติขั้นสูง เช่น LISREL Model, Path Analysis, Three-Way Analysis of Variance เป็นต้น ดังนั้นนักวิจัยที่ศึกษาด้านสาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมของบุคคลและสาเหตุด้านสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลควรใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นกรอบแนวคิด อีกทั้งผลการวิจัยที่ใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมนี้จะเป็แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลต่อไป

References

- Ajzen, Icek and Fishbein, Martin. (1980). Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior. New jersey: Prentice-Hall.
- Ajzen, I., & Madden, T.J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: Attitude, intention, and perceived behavioral control. Journal of Experimental Social Psychology, 22,453-474.
- Ajzen, I. (1991). Theory of Planned Behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). Self – Efficacy. New York: W.H. Freeman
- Bergman, L.R. (2001). Modern interactionism. European Psychologist, 6(3), 151-152.

- Bhanthumnawin, D. (2000). Research in Psycho-Behavioral Science in Thailand Journal of Research Methodology. Faculty of Education. Chulalongkorn University.
- Bhanthumnavin, D. (2006). Principles and methods of literature review for research excellence in psycho-behavioral science. Faculty of Social Development Administration. National Institute of Development Administration.
- Bhanthumnavin, D. (2007). Interactionism model and approach to hypothesis. In researching the field of behavioral science in Thailand. Journal of Social Development. 9(10) : 85- 117.
- Bhanthumnavin, D. (2015). Antecedents of Mindful Risk-Taking Behavior in Secondary School Students. Journal of Behavioral Science. 21 1(1) : 75 – 94
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives. Vol. 1: Cognitive domain. New York: McKay
- Cohen, J. (1977). Statistical power analysis for the behavioral sciences. New York: Academic Press.
- Diamantopoulos, A. and Sigua, A. D. (2000). Introducing LISREL: A Guide for the Uninitiated. London: Sage.
- Deci, E. L., & Ryan R. M. (2002). Handbook of self-determination research. New York: University of Rochester Press
- Eysenck, H. J. (1970). The Structure of Human Personality. London: Methuen.
- Endler, N.S., & Magnusson, D. (Eds). (1976). Interactional psychology and personality. New York: Halsted-Wiley.
- Fiedler, F.E. (1967). A theory of leadership effectiveness. New York: McGraw Hill.
- Gill, J. (1999). The insignificance of null hypothesis significance testing. Political Research Quarterly, 52(3), 647-674.
- Harrington, M. (1938). A biological approach to the problem of abnormal behavior. Lancaster: The Science Printing Co.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R.E., & Tatham, R. L. (2006). Multivariate Data Analysis (6th ed.). NJ: Pearson Education.
- Jandaeng, B. (2019). Behavioral Science Research Conceptual Framework. Journal of interdisciplinary research graduate studies. 8 1(1) : 49-60

- Leger, D.W. (1992). *Biological foundations of behavior: An integrative approach*. Harpercollins college div.
- Lee, M. C. (2010). Explaining and predicting users' continuance intention toward e-learning: An extension of the expectation–confirmation model. *Computers & Education*, 54(2), 506-516
- Magnusson, D., & Endler, N. S., (Eds.). (1977). *Personality at the crossroads*. New York, NY: LEA.
- McClelland, D. C. (1961). *The achieving society*. Princeton. NJ: Van Nostrand.
- McClelland, D. C. (1963). Motivational patterns in Southeast Asia with special reference to the Chinese case. *Journal of Social Issues*, 19 (1), 6-19.
- Mischel, W. (1968). *Personality and assessment*. New York: Wiley.
- Morgan, J.I., Jones, F.A., & Harris, P.R. (2013). Direct and indirect effects of mood on risk decision making in safety-critical workers. *Accidental Analysis and Prevention*, 50, 472-482.
- Robinson, K. (2011). *Out of our minds: Learning to be creative*. John Wiley&sons.
- Supasamut, D. (2005). *Integration of psychological and situational antecedents of work behavior in cabin crew*. Dissertation. Faculty of Social Development Administration. National Institute of Development Administration.
- Suvannathat, C. (1994). Principles of behavioral science: research theory and applications. *Journal of Behavioral Science*. 1(1) : 17-21
- Tett, R. P., & Burnett, D. D. (2003). A Personality trait-based interactionist model of job performance. *Applied Psychology*, 88(3), 500-517
- Yaemyuean, A. (2016). *A Causal Relationship Model of Adjustment for ASEAN Economic Community of Undergraduate Students in Rajabhat University lower northern region*. *Journal of Southeast Bangkok*. 2 2(7) : 1-15
- Zhang, J.; Wu, Q.; Miao, D.; Yan, X. and Peng, J. (2014). The Impact of Core Self-evaluations on Job Satisfaction: The Mediator Role of Career Commitment. *Social Indicators Research*. 116: 809-822.

Naksit Sakdapat, Ph.D., (Social Development Administration)
National Institute of Development Administration, Lecturer of
Interdisciplinary Studies, Faculty of Humanities, University of
the Thai Chamber of Commerce.